

“ELS IBERS, PRÍNCEPS D'OCCIDENT”

Carmen Aranegui Gascó*

Una exposició itinerant (Paris-Barcelona-Bonn) per a descobrir la cultura ibèrica

Un total de 360 peces arqueològiques de la cultura ibèrica, provinents de quinze museus espanyols i de cinc museus francesos, serviran perquè un públic calculat en mig milió de persones pugui descobrir la maduresa amb què les poblacions de vocació mediterrània de la Península Ibèrica respongueren als diversos estímuls de civilització projectats des de la instal·lació colonial i comercial de fenicis i de grecs en el seu litoral, entre els segles VI i I aC.

Des del 14 d'octubre del 1997 fins al 5 de gener del 1998 l'exposició “Els Ibers” estarà oberta al públic al Grand Palais (París). Tot seguit la mostra passarà a Barcelona, on podrà visitar-se al Centre Cultural de “la Caixa” entre el 29 de gener i el 5 d'abril del 1998. Finalment Bonn (Alemanya) acollirà l'exposició al Kunst und Ausstellungshalle der Bundesrepublik Deutschland entre el 14 de maig i el 23 d'agost del 1998. Junt amb el Ministeri de Cultura espanyol, aquestes institucions han fet possible l'exposició, que, per a molts, suposarà el descobriment d'una cultura.

L'exposició opta per situar la cultura ibèrica en les coordenades que avui li dóna la investigació, sense mirar de justificar les que se li donava en altres èpoques. Des de mitjans dels setanta se sap que la cultura ibèrica aprofita processos de civilització iniciats abans de la seua aparició en el segle VI aC, sense ser-ne l'efecte de cap d'ells. Des del 900, el sud-oest, amb la cultura tartèssia, el sud-est i el nord-est, amb unes riques dinàmiques des del Bronze final, ofereixen una protohistòria en què les societats complexes apareixen. Aquest sorgiment, selectiu, té el seu lligam amb el fenomen colonial mediterrani, però, per raons no ben explicades, és una aparició efímera, que entra en crisi cap al 600 aC.

La cultura ibèrica amplia l'escenari d'aquells primers processos i dóna una resposta aristocràtica, integrada i més equilibrada que aconseguirà continuïtat al llarg de cinc segles. Ací rau la seua importància. La tomba monumental apareix entre els ibers meridionals, l'espai de representació es generalitza en l'entorn urbà, que fa de la construcció de muralles un objectiu emblemàtic i comunitari. L'instrumental de ferro es renova i s'especialitza.

L'escultura de grans dimensions, amb la seua temàtica, mostra de la millor manera el nivell més alt

del canvi indicat, i d'ací que l'exposició oferisca en el seu començament, després d'una breu referència als antecedents i a la geografia, una selecció de peces escultòriques agrupades per regions per a reflectir la zonalitat del fenomen: Elx com a referència històrica, Porcuna com a expressió ibèrica de l'escultura de grup, Múrcia i Albacete amb esplèndides versions de la figura del genet, Alacant i València amb mostres d'esfinxs, de sirenes i de bous, indicaran al visitant l'especificitat del món en què s'endinsa, ric en referents compartits amb el seu entorn però d'una gran originalitat.

L'itinerari realitza una observació per a aquells que hagen de comprendre la cultura ibèrica: la pluralitat. Amb aquest fi, l'exposició recull tres models d'ocupació del territori que han de contribuir a explicar les vies per les quals passa la jerarquització de l'hàbitat i l'aparició de la ciutat en la societat ibèrica, deixant sistematitzats aquests aspectes culturals (meridional, central i septentrional) per a evitar l'excessivament dificultós i ineficaz mosaic dels etnònims.

Un cuidat espai està dedicat, doncs, a la religió dels ibers, prestant una atenció especial als exvots esculpits en calcària, bronze i terra cuita amb què la cultura ibèrica es presenta davant de la divinitat. En observar aquest repertori, se'n deriva la importància dels grups de gènere i d'edat característics de la societat ibèrica a partir del segle IV aC, un exponent de l'evolució experimentada des de l'ibèric antic fins a l'ibèric ple. L'impressionant conjunt de gots rituals per a libacions del tresor de Tivissa (Museu Arqueològic de Catalunya) ocupa, així mateix, un lloc de prestigi en aquesta secció.

Finalment, l'exposició mostra per primera vegada una selecció de blocs esculpits procedents d'Osuna (Sevilla), amb els quals s'evoca l'etapa de la romanització i la presència de temes i de trets ibèrics en monuments que pertanyen a una època ibero-romana. Algunes monedes, inscripcions ibero-llatines de Sagunt i ceràmiques decorades amb aus, procedents d'Elx, acompanyen l'última eclosió d'iberisme localitzada en l'antiga *Urso*. ©

*Catedràtica d'Arqueologia de la Universitat de València.
Comissària de l'exposició